

1092 Budapest, Ráday utca 28.

XV. évfolyam 2018/4. sz.

ÉLŐ MUZEÁLIS GYŰJTEMÉNYEK – ÉLŐ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE) szakmai konferenciája
az Országos Könyvtári Napok 2018 tematikus hét keretében

Élő muzeális gyűjtemények – Élő egyházi könyvtárak címmel szervezett szakmai napot az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2018. október 2-án az MTA KIK Konferenciatermében. A rendezvény az *Országos Könyvtári Napok 2018: Közös tudás – Közösségi hozzáférés* tematikus hét *Örökség és emlékezet* programjához kapcsolódott.

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése már korábban is fontosnak érezte, hogy tagkönyvtárai is csatlakozzanak az Országos Könyvtári Napokhoz. Az Egyesülés 2018-ban immár másodszor rendezett szakmai összejövetelt az eseményhez kapcsolódva.

Ásványi Ilona, az EKE elnöke köszöntőjében emlékeztetett arra, hogy az IKSZ által koordinált szakmai hét több mint egy évtizedes múltra tekint vissza. Bevezetőjében szólt arról, hogy az Országos Könyvtári Napok tematikus hét ebben az évben három jeles eseményhez kapcsolódik.

Ezek a *Családok éve*, mely magyarországi kezdeményezés, *A kulturális örökség európai éve*, az Európai Bizottság javaslatára, és egy születésnap: *25 éve jött létre a Nemzeti Kulturális Alap*,

mely szervezet negyedszázada támogatja a kultúrát hazánkban. Az egyházi könyvtárak – az országos muzeális gyűjteményekkel karöltve – programjukkal a három jeles esemény közül az európai kulturális évhez is csatlakoznak. A nemzetközi kezdeményezés célja, hogy minél többen felfedezzék és megismerjék Európa kulturális örökségét. Az év szlogenje: *Örökségünk: a múlt és a jövő találkozása*.

Első előadóként Fülöp Attiláné, az IKSZ elnökségi tagja beszélt a Könyvtári Informatikai Kamara (az IKSZ elődje) létrejöttéről, majd átalakulásáról, az egyesület szervezte országos programokról. Ezek közül kiemelte az 1995–2005 között, és a 2006-tól napjainkig élő *Könyvtárak összefogása a társadalomért* projektet. Felhívta a figyelmet az időközben bekövetkezett szemléletváltásra. Kezdetben a könyvtárosszakma kérte a társadalom segítségét a könyvtárakért:

az első, 1995-ben Kecskeméten megrendezett konferencia címe *Az ország jövője, a könyvtár jövője* volt, 2006-tól a program-szervezők immár a könyvtárosokat és könyvtárakat hívják arra, hogy a lehető legszélesebb

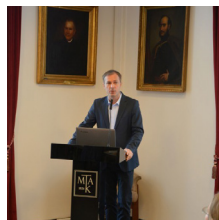
értelemben, a legkülönbözőbb területeken fogjanak össze a társadalomért. Mára az Országos Könyvtári Napoknak egységes a célkitűzése, tartalma, arculata, reklámja és promóciója. A tematika évente változik, de a különböző témák egymásra épülnek. A 2018. évi programsorozat az elmúlt évekhez hasonlóan minden korosztályt megszólít, a rendezvények a fővárostól a legkisebb településig több száz helyszínen zajlanak.

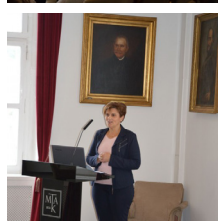
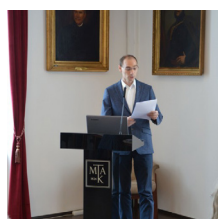
A szakmai nap délelőttjén – az *Élő muzeális gyűjtemények* című részben – Boka László, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos főigazgató-helyettese tartott előadást *Muzeális állomány – élő hagyatéék. Az OSZK kiállítás- és kiadványpolitikája az emlékek fényében* címmel. Szólt arról, hogy az OSZK-nak nemzeti és kutatókönyvtári feladatai is vannak. E tevékenység három pillére a kiállítások, kiadványok és konferenciák, melyek szorosan összefüggnek egymással. Elemezte, hogy változott meg napjainkban a nemzeti kulturális örökség fogalma: a mai szemlélet szerint ideológiáktól, politikától függetlenül minden tudományos és művészi produktum érdemes a megőrzésre. A muzeális gyűjteménnyel bíró könyvtárak – így a nemzeti könyvtár – feladata már régen nemcsak a megőrzés, hanem a sok szempontú feltárás és szolgáltatás. Ez utóbbinak az egyik lehetséges formája a közzététel kiadványokban, a bemutatás kiállításokon és az elemzés, illetve újabb értékek létrehozása tudományos kutatás során, továbbá ezek megismertetése széles körben, konferenciákon. Prezentációjában képekkel

illusztrálva bemutatta, hogy az elmúlt években hogyan valósította meg a nemzeti könyvtár ezt a hármas feladatot.

A következő huszonöt percen Máttyás Melinda és Virág Gabriella az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár munkatársai osztottak. Előadásuk címe: *Muzeális gyűjtemények az ELTE intézményi repozitóriumban, az EDIT-ben*. Az előadás első felében Virág Gabriella ismertette az ELTE Digitális Intézményi Tudástárat, majd Máttyás Melinda szólt az ELTE muzeális állományáról, azokról az unikális gyűjteményekről, melyek megjelennek az EDIT-ben. Végül a Transkribus programot (<https://transkribus.eu/Transkribus/>) ismertette, mely alkalmas kéziratos szövegek és régi nyomtatott anyagok (pl. folyóiratok) számítógéppel támogatott átírására és megjelenítésére különböző formátumokban. Máttyás Melinda bemutatta azt a munkát, melyet az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet hallgatóival végez az ELTE muzeális gyűjteményeinek számítógépesítéséért.

Szabó Ádám az MTA KIK Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye munkatársa előadásában az akadémiai könyvtár alapgyűjteményéről beszélt: *„Minden kezdet nehéz” – Az MTA könyvtárának alapító állománya* címmel. Röviden ismertette a Teleki család könyvszerető, könyvgyűjtő tagjai életútját, kiemelten beszélt Teleki Józsefről (1790–1855), akinek könyvtára a Magyar Tudományos Akadémia gyűjteményének az alapja lett. Beszélt az MTA Könyvtára alapítóleveléről, a könyvtár nevééről, a katalógizálási

törekvésekről, a possessor-bélyegzőről, a gyűjtemény meglehetősen nehéz sorsáról. Előadása végén feltette a kérdést, hogy mi lehet a célja és értelme egy gyűjtemény esetében az alapállomány kutatásának, meg is válaszolva a felvetést: egyrészt történeti forrás-elemzés és feldolgozás, mely árnyalhatja Teleki József életrajzát és a Teleki család történetét, valamint a könyvtár tematikus elemzése, mely munka újabb kultúrtörténeti, könyv és könyvtártörténeti adalékokkal is szolgálhat.

A délelőtti program végén kérdéseket tehettek fel a résztvevők és megoszthatták gondolataikat. A hallgatóság soraiból *H. Hubert Gabriella* (Evangélikus Országos Gyűjtemény – Evangélikus Országos Könyvtár) és *Tamási Balázs* (Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem Könyvtára) az EDIT-tel és általában a digitális közzététellel kapcsolatban tettek fel a teljes hallgatóságot érintő és érdeklő kérdéseket, *Baranya Péter* (Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Könyvtára) az egyházi múzeumok, levéltárak és könyvtárak összefogásának fontosságára hívta fel a figyelmet, mintegy előkészítve a délutáni első előadást.

A frissítő büféebéd után, a délutáni *Élő egyházi gyűjtemények* címmel meghirdetett programban egyházi könyvtárak munkatársai beszéltek a könyvtárukban-gyűjteményükben folyó munkáról.

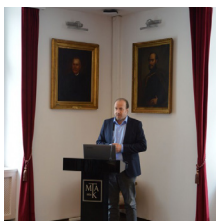
Elsőként *Halászné Kapcsándi Szilvia* múzeumigazgató a pápai Pannonia Reformata Múzeum kiállításairól és az itt folyó múzeumpedagógiai munkáról beszélt. Előadásának címe:

Örökségünk életre keltése. Tudásegysítés és családbarát szolgáltatások a Pannonia Reformata Múzeumban volt. Az előadó tudásegysítés címszó alatt a könyvtári-, levéltári- és múzeumi anyagok egy közös kiállításban való prezentálásáról, élővé tételéről szólt. Először a 2017-ben megújult Pápai Református Gyűjteményekről beszélt, majd a Hajlék az örökkévalóságban című állandó kiállítást bemutatva elmondta, hogy a kiállítás tervezőit és megvalósítóit milyen kérdések foglalkoztatták a tervezés során. Például hogyan lehet hidat építeni múlt – jelen – jövő közé? Hogyan lehet „kiszorgálni” több generációt? Hogyan lehet családbarátta tenni egy múzeumot? Hogyan lehet az egyházi gyűjtemények könyvtári, levéltári, múzeumi anyagát egyesíteni egy, a 21. század kihívásainak is megfelelő kiállításban? Válaszokat is adott: a kiállítás kép- és videoanyaga megörökíti a dunántúli református gyülekezetek életét és emléket állít nekik. A családbarát kiállítás mindenkinek szól: a kisgyermektől a szépkorúig, az általános műveltségű embertől a teológusig. Az információ és tanító célú üzenet három síkban jelenik meg a kiállításon, különböző érdeklődési szinteknek megfelelően. A pápaiak vallják: egy egyházi gyűjtemény több mint múzeum, egyben misszió, hitvalló szolgálat és találkozási pont is. Az itt végzett munka múzeumpedagógia és múzeumandragógia egyben, melynek fontos eleme a hitelesség és a példamutatás.

Török Beáta, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára

vezetője „Mert minden fát a gyümölcséről lehet megismerni” (Lk 6,44) – *Jövőt tápláló gyümölcsöt kínálnak-e az egyházi felsőoktatási könyvtárak?* címmel tartott előadást. Először az egyházi felsőoktatási könyvtárak helyét vizsgálta a könyvtári rendszerben. Szólt a felsőoktatási könyvtárak szakkönyvtári jellegéről, helyükről a nem egyházi felsőoktatási könyvtárak között, valamint az egyházi könyvtárak esetében nem automatikusan elnyerhető nyilvános státuszról. Utána az egyházi felsőoktatási könyvtárak szakmai szervezetekkel való kapcsolatát elemezte, majd a 2017. évi statisztika (OSAP 1442) alapján számokban ismertette az egyházi felsőoktatási könyvtárak jellemzőit. Az előadó az egyházi felsőoktatási könyvtárak és könyvtárosok jellemzőiről szólva a következőket említette példákat hozva: kurrens idegen és magyar nyelvű teológiai szakirodalom gyűjtése, feltárása, hozzáféréseinek biztosítása nyomtatott és elektronikus formában; a szerzeményezés összehangolása a felekezetek között, és az egyes felekezeteken belül; egyetemi „tudásvagyon” összegyűjtése, rendszerezése, szolgáltatása – MTMT, elektronikus tartalmak előállítása, tudástárak létrehozása. Ezután ismertette a könyvtárosok és könyvtárak erősségeit és gyengeségeit. Szólt a felsőoktatási könyvtárakban folyó munkáról és a Sapientia Könyvtárának jó gyakorlatairól.

Mészáros Kornélia, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtárának vezetője *Lumen bibliothecarum: Könyvtári szerepek az egyházi*

felsőoktatásban című előadásában szintén először általában szólt a könyvtárak küldetéséről és az egyházi könyvtárakról. Ezután egy 2017-ben elvégzett, a könyvtárhasználati szokásokat elemző kutatásról számolt be (*Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* című projekt). Ezt követően arról beszélt, hogy mit kínál napjainkban egy egyházi felsőoktatási könyvtár, konkrétan az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára. Ismertette intézménye és az Arcanum nagy közös vállalkozását, a Hittudományi gyűjtemény elnevezésű helyi adatbázis létrejöttét. Mészáros Kornélia ezután egy 2017. szeptember 1. és 2018. szeptember 30. között készített, az evangélikus egyetem könyvtárában készült felmérés statisztikai adatait osztotta meg a hallgatósággal a könyvtárhasználatról, majd a könyvtár külső és belső partnereiről.

Tamási Balázs, az Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem Könyvtára vezetője saját könyvtáráról mesélt *Közép-Európa egyik legjelentősebb zsidó könyvtára: az OR-ZSE újjáéledő gyűjteménye* címmel. A rabbiképző intézet, benne a könyvtár történetéről szólt, az 1877 és 1938 közötti felívelő szakaszcól, mikor az intézmény azt a célt tűzte ki, hogy Európa elsőszámú zsidó könyvtára legyen. Majd az 1938 és 1943 közötti időszakról, amikor a zsidótörvények és a csökkenő állami támogatás következtében egyre inkább ellehetetlenült az intézmény. Elmondta, hogy 1944-1945-ben a könyvtár fele megsemmisült, 1950-ben 50 000 kötet maradt

és került vissza a rabbiképző intézetbe Scheiber Sándornak köszönhetően. 1950 és 1985 között a hitélet megújítása volt a cél; feldolgozatlan és feldolgozhatatlan traumák között feldolgozatlan és feldolgozhatatlan könyvhalmazként vegetált az intézmény. 1985 és 1998 között, különösen 1989 után Schweitzer József főrabbinak és Remete László könyvtárvezetőnek köszönhetően egyféle megújulás kezdődött. 2000-től a rabbiképző intézet egyetem lett, a könyvtár új helyre költözött, tömörített épült, elkezdődött az Aleph program bevezetése, de a költöztetés következtében a különböző állományrészek összekeveredtek. 2014 és 2016 között indult el egy új könyvtárrendezési projekt. A munkának jó eredménye lett egy kereshető lista, a relatív rend és a pontos példányszámok. 2017 és 2018 a megújulás ideje, elmozdulás egy, a 21. századi olvasói igényeknek megfelelő könyvtár felé. További tervek 2019 és 2021 között: az elodázhatatlan épületrekonstrukció, a raktár, az olvasóterem és a munkahelyiségek modernizációja és bővítése, muzeális tér, látványraktár létrehozása.

A szakmai napon végül *Kövéc s Ildikó*, az EKE titkára, a szegedi Gál Ferenc Főiskola Könyvtára vezetője beszélt *könyvtára múltjáról és jelenéről*. Az előadó emléket állított a 20 éve elhunyt jeles egyháztörténésznek, lelkipásztornak és könyvtárosnak, Lotz Antalnak. Kövécs Ildikó az előadásra készülve nagyon érdekes adatra-eseményre bukkant, miszerint 1971-ben egyházi levéltárosi tanfolyamot, 1973-ban egyházi könyvtárosi tanfolyamot szerveztek zömében egyháziak részére állami intézmények. Az OSZK által indított könyvtáros tanfolyam okát így jelölte meg egy, az előadó által idézett forrás: *„Az egyházi gyűjtemények kezelése és feltárása speciális ismereteket igényel: részben többet, részben kevesebbet, de főként mást, mint amit és amennyit az egyetemi, ill. a középfokú általános könyvtárosképzés nyújtani tud.”* (Pintér Márta) A szegedi szeminárium – teológiai főiskola –

történetében jelentős esemény volt, amikor elindult a világi teológusok képzése, majd az a gesztus, amikor a főiskola felvette Gál Ferencnek, a 20. századi magyar teológia meghatározó személyiségének a nevét. Napjainkban a Gál Ferenc Főiskola Könyvtára felsőoktatási és egyházmegyei szakkönyvtárként definiálja magát, ahol szakképzett könyvtárosok működtetik a könyvtárat. A könyvvállomány 99 %-a elektronikus katalógusban feltárt, autopszia alapján. 2014-től új kihívást jelentett a Gál Ferenc Főiskola bővítése-bővülése három karral (2017-ben Szarvas – a Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar Könyvtára és Gyula – a Gál Ferenc Főiskola Egészség- és Szociális Tudományi Kar Könyvtára, 2018. Békéscsaba – a Gál Ferenc Főiskola Gazdasági Kar Könyvtára), mely szorosabbra fonta a szegedi főiskola könyvtára együttműködését a három kari könyvtárral. A könyvtárnak szoros a kapcsolata a Szeged-Csanádi Egyházmegye Gelsey Vilmos Pedagógiai Intézetével is.

Délután is volt mód arra, hogy a hallgatóság kérdéseket tegyen fel. Többen reflektáltak egyházi és nem egyházi könyvtáros kollégák is: valamennyien az előadók tanúságtételét, elkötelezettségét, lelkesedését és missziós tevékenységét dicsérték. Az EKE elnöke, Ásványi Ilona és Kövécs Ildikó, az EKE titkára, a konferencia szervezői azt kérték az előadóktól, hogy demonstrálják: a muzeális anyagot őrző gyűjtemények és az egyházi könyvtárak nem holt múzeumok, archívumok, könyvraktárak, hanem élő intézmények. Működésükben, szolgáltatásaikban valóban a múlt és a jövő találkozik, amikor korszerű gyűjteményeket működtetnek, akár műemléki környezetben is. A konferencia előadói mindannyian teljesítették ezt a kérést.

A jó hangulatú, hasznos szakmai napon elhangzott előadásokat örömmel osztjuk meg az EKE honlapján minden érdeklődővel.

Ásványi Ilona
EKE elnök